

РОЗДІЛ 3
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ

УДК 378.091.27

Марина Бутиріна

**ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ТА РОЗРОБЛЕННЯ
ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ**

Бутиріна М. В. Особливості конструювання та розроблення тестових завдань для педагогічного контролю знань.

У статті розглянуто актуальні проблеми організації тестового контролю знань студентів вищих педагогічних навчальних закладів; охарактеризовано завдання та види педагогічного тестування; виявлено послідовність розроблення та вимоги до створення й застосування тестів; досліджено переваги та недоліки тестового контролю знань як способу контролю знань студентів.

Ключові слова: контроль знань, педагогічне тестування, тестовий контроль, валідність.

Бутирина М. В. Особенности конструирования и разработки тестовых заданий для педагогического контроля знаний

В статье рассмотрены актуальные проблемы организации тестового контроля знаний студентов высших педагогических учебных заведений; охарактеризованы задачи и виды педагогического тестирования; изучена последовательность разработки и требования к созданию и применения тестов; исследованы преимущества и недостатки тестового контроля знаний как способа контроля знаний студентов.

Ключевые слова: контроль знаний, педагогическое тестирование, тестовый контроль, валидность.

Butyrina M. V. Particularities of the design and development of tests for teaching knowledge control

The article describes the current problems of the organization of control test for students' 'knowledge of higher educational institutions, described the objectives and types of teacher testing, development and studied the sequence requirements for the establishment and application of tests, investigated the advantages and disadvantages of the test control knowledge as a way to control the students' knowledge.

Key words: control of knowledge, teacher testing, test control, validity.

Якість освіти великою мірою залежить від стану контролю навчальних досягнень студентів, учнів, слухачів. Саме тестування, рейтинги, інші сучасні засоби педагогічного контролю й оцінювання можуть покращувати якість навчання студентів, удосконалити навчальну, методичну, виховну діяльність викладачів і управлінську діяльність адміністрації вищого навчального закладу [2, с. 5].

Незважаючи на чисельність праць, присвячених питанням тестового контролю, поки що відсутні конкретні науково обґрунтовані рекомендації щодо створення інструментарію, проведення й оцінювання результатів тестування. Відсутня єдність думок науковців щодо таких аспектів: принципи та умови конструювання різнорівневих тестових завдань та тестів загалом; основні технологічні етапи створення тесту; диференціація тестових завдань за ступенем складності тощо. Ці

обставини не дозволяють ефективно застосовувати у процесі підготовки майбутніх кваліфікованих педагогів тестовий контроль як метод об'єктивного вимірювання результатів навчання [5, с. 9].

Психолого-педагогічні засади контролю знань ґрунтовно висвітлені у працях А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, О. Безносюка, В. Беспалька, А. Дьоміна, М. Єсіпова, К. Інгенкампа, Ч. Купісевича, І. Лернера, М. Махмурова, В. Оконя, П. Олійника, О. Онищук, П. Підкасистого, І. Підласого, Л. Романишиної, М. Скаткіна, Д. Сметаніна, Н. Талізної, І. Харламова. Сучасні підходи до організації тестового контролю навчання знайшли своє відображення у працях В. Бочарнікової, І. Булах, Л. Добровської, В. Ільїна, Е. Лузик, Л. Колодійчука, О. Мокрова, Л. Морської, Ф. Мухамедзянової, І. Романюка, В. Полюка, Н. Сєногноєвої, О. Ямкового та ін.

Мета статті. Дослідження переваг та недоліків тестового контролю знань допоможе адекватно визначити актуальні проблеми організації тестового контролю знань студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Задля зменшення недоліків педагогічного тестування необхідно дослідити завдання та види педагогічного тестування, виявити послідовність розроблення та вимоги до створення та застосування тестів у процесі контролю знань студентів вищих навчальних закладів.

Педагогічним контролем у навчально-виховному процесі називають систему перевірки й оцінювання результатів навчання і виховання студентів. Практика і численні наукові дослідження підтверджують, що різноманітні види педагогічного контролю стимулюють навчання і поведінку студентів. Спроби повністю або частково вилучити педагогічний контроль із навчального процесу знижують якість навчання, надають інші негативні результати [4, с. 57].

Навчальний процес у ВНЗ має у своєму доробку різні форми контролю знань, вмінь і навичок: співбесіда, контрольні роботи, колоквіуми, реферати, семінари, самоконтроль, лабораторні і практичні роботи, розрахунково-графічні роботи, курсові й дипломні проекти (роботи), різні види навчальної виробничої практик, заліки, іспити. Перераховані форми педагогічного контролю є традиційними і широко застосовуються у ВНЗ. Педагогічний контроль забезпечує безперервність процесу виховання, освіти та професійної підготовки, виконуючи при цьому чотири головні взаємоз'язані функції: діагностувальну, освітню, виховну та організаційну.

Сучасна світова практика широко застосовує задля визначення рівня знань тестовий контроль і рейтинг, які в повному обсязі враховують усі функції педагогічного контролю. Це об'єктивні, прозорі й науково обґрунтовані методи кількісного подання результатів діагностування.

За визначенням В. Аванесова, педагогічний тест – це система завдань специфічної форми, змісту, розташованих за зростанням складності, яка надає змогу якісно виміряти рівень підготовки випробуваних і оцінити структуру їхніх знань. Науковець наголошує, що тестовий процес – достатньо широке поняття, що містить у собі появу основних ідей, теорій, методів, а також саму практику тестування [1, с. 19]. Відповідно до такого розуміння змісту поняття «педагогічний тест», сам процес педагогічного тестування означає процес вимірювання рівня підготовки студентів і є способом оцінювання структури їхніх знань, умінь, навичок.

Спираючись на підхід В. Аванесова, під професійно зорієнтованим педагогічним тестом, ми розуміємо систему специфічних завдань певного змісту, що застосовуються задля об'єктивного оцінювання структури, рівня та якості підготовки студентів до професійної діяльності. Проте у вітчизняній та зарубіжній психолого-

педагогічній літературі немає єдиного підходу до питання класифікації тестів, які використовуються задля оцінювання знань. Так, Л. Банкевич, Л. Бечмен, В. Коккота, М. Портал, С. Суворов, Дж. Харріс пропонують класифікувати педагогічні тести відповідно до мети тестування. І. Зварич, В. Ландсман розрізняють тести, що використовуються у проведенні різних видів контролю. Г. Артюшин, Н. Давидкіна та ін. науковці розрізняють тести за структурою побудови.

І. Булах виокремлює «стандартизовані» та «нестандартизовані тести». «Стандартизовані тести» – це тести, які пройшли спеціальний методологічний експеримент з вироблення нормативів (систем критеріальних оцінок), перевірки надійності та валідності на основі репрезентативної вибірки, та які мають добре описаний інструктивно-методичний апарат [3, с. 14].

Викладач повинен знати, що тестовий контроль має бути:

- індивідуальним (перевірка, оцінка, облік і корекція власних результатів навчання кожного студента);

- систематичним, регулярним (постійний контроль успішності кожного студента у навчанні (за тему, семестр, рік);

- об'єктивним (виключення суб'єктивних, помилкових суджень і висновків викладача, які ґрунтуються на недостатньому вивченні студентів або упередженому ставленні до них та пом'якшення впливу соціальних, особистих та емоційних чинників, які супроводжують процес оцінювання);

- прозорим (студенти повинні розуміти, чому їх відповідь оцінено саме такою кількістю балів);

- валідним (відповідність пропонованих тестових завдань матеріалу, що перевіряється, тобто, завдання тесту повинні охоплювати всі аспекти перевірки, причому у правильній пропорції);

- усебічним (охоплювати всі розділи програми), (контроль знань теоретичних положень, предметних та загальних умінь та навичок, інтелектуального й загальнопсихічного розвитку студентів, виявлення їхніх нахилів і здібностей);

- диференційованим (урахування як рівнів засвоєння програмового матеріалу так і індивідуальних особливостей студентів);

- надійним (отримані результати тестового контролю повинні корелювати з результатами повторних вимірювань (ступінь точності, з якої можна скласти кількісне уявлення про певну ознаку, наприклад, рівень знань, навичок і умінь, розвитку індивіда);

- точним (мінімальна похибка у вимірюванні даним тестом);

- якісним (спрямований як на оволодіння предметними знаннями і вміннями, так і на перевірку розвитку загальнопредметних вмінь (аналізувати, міркувати, робити логічні висновки);

- взаємопов'язаним між собою (послідовність у термінології);

- різноманітним за формами проведення (створення умов для реалізації всіх функцій контролю та сприяє підвищенню інтересу студентів до його проведення);

Створення надійного тестового інструменту передбачає такі етапи конструювання тестових завдань:

- визначення мети тестування;

- відбір навчального матеріалу, засвоєння якого належить перевірити;

- побудова специфікації тесту (визначення цілей, завдань, плану, структури тесту, зазначення вимог і правил проведення тестування, оброблення результатів та їх інтерпретації);

- вибір форматів тестових завдань;
- конструювання бази тестових завдань;
- конструювання тесту (побудова композиції тесту в цілому) та оцінювання його валідності;
- визначення логістики тестування, планування часу виконання тесту та темпу виконання окремих завдань;
- розроблення інструктивних матеріалів, форми бланку відповідей; проведення тестування з дотриманням процедур і правил тестування;
- оброблення й аналіз результатів; встановлення валідності методу оцінювання [6, с. 38].

Використання тестового контролю дає змогу розв'язувати важливі завдання щодо управління навчально-виховним процесом у вищих педагогічних навчальних закладах: коригування змісту освітніх стандартів і навчальних програм, удосконалення методів викладання предметів, підвищення ефективності самостійної роботи студентів. Головні результати тестового контролю: поліпшення якості освіти, рівня навчальних досягнень студентів, наявність об'єктивної інформації про результати успішності студентів. За тестуванням визначають компетенції, які сформовані у студента вищого педагогічного навчального закладу.

Перевагами тестового контролю є: оперативність контролю й економія часу на перевірку рівня знань студентів; можливість одночасного тестування великої кількості студентів; можливість контролю широкого діапазону набутих знань; перевірки результативності самостійної роботи студентів з теми або розділу навчального курсу; більш об'єктивна оцінка набутих знань, умінь, навичок та уникнення при цьому можливості суб'єктивізму з боку викладача; забезпечення індивідуального підходу; можливість швидкого інформування студентів про результати тестування; використання ПК, що значно підвищує ефективність і швидкість тестового контролю [7, с. 10].

Однак система тестового контролю має і негативні характеристики: мала кількість спеціалістів із тестування в системі освіти, що уповільнить процес переходу на сучасне тестування, оскільки ні навчання в аспірантурі, ні здобуття освіти в педагогічних закладах, на педагогічних факультетах не передбачало вивчення методики складання тестових завдань; підручники розраховані на усне опитування перевірки знань; деякі тести припускають можливість угадування відповіді; слухач може забути факти, які слід використовувати у відповіді, але згадати їх, переглядаючи перелік можливих відповідей на завдання тесту; за тестового контролю не задіяно мовленнєвий апарат, що унеможливує дослідити логіку міркування студента; повний перехід виключно на тестову перевірку знань студентів швидко зробить не засвоєння, а саме контроль основною метою діяльності студента; у вищому навчальному закладі є предмети, зміст яких важко охопити системою тестів, навіть у межах одного предмета, не всі теми рівномірно перевіряються за допомогою тестів; знижується рівень кваліфікації викладача (перевірка тестових завдань та контрольних робіт здійснюється в автоматичному режимі і не надає професійного навантаження); студент, подаючи лише номери відповіді, не демонструє розв'язання – розумова діяльність студента і результат може бути тільки ймовірнісною [8].

Слід зазначити, що тестовий контроль знань студентів не суперечить іншим формам педагогічного контролю, які ґрунтуються на безпосередньому спілкуванні викладача зі студентами, проте він надає викладачеві об'єктивну інформацію про рівень знань студентів, прогалини в їхній підготовці. Отже, створення й застосування

тестового контролю знань студентів є необхідною умовою діяльності вищих педагогічних навчальних закладів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури вітчизняних та зарубіжних авторів надає підстави стверджувати, що одним з ефективних методів педагогічного контролю є тестування, сутність якого полягає в застосуванні тестів у процесі контролю знань студентів. Велика кількість класифікацій тестових завдань свідчить про актуальність удосконалення тестового контролю знань.

Згідно з дослідженням у практиці вищих педагогічних навчальних закладів зазвичай використовуються нестандартизовані тести, тобто тести, складені самими викладачами із певних навчальних курсів. Це пояснюється тим, що кожна навчальна дисципліна, яка викладається у вищому навчальному закладі, постійно удосконалюється, оновлюється, через що кожен викладач складає тестові завдання, спираючись на останні теоретичні та практичні надбання науки. Тестування є одним з методів педагогічного оцінювання, яке може здійснюватись з різною метою і відповідно бути формуючим (або поточним) та підсумковим. Для кожного випадку мають бути розроблені спеціальні тести, що відповідають меті та завданням цього тестування.

Створення надійного тестового інструменту передбачає такі етапи конструювання тестових завдань: визначення мети тестування; відбір навчального матеріалу для перевірки; побудову специфікації тесту (визначення цілей, завдань, плану, структури тесту, зазначення вимог та правил проведення тестування, оброблення результатів та їх інтерпретації); вибір форматів тестових завдань; конструювання бази тестових завдань; конструювання тесту (побудова композиції тесту в цілому) та оцінювання його валідності; визначення логістики тестування, планування часу виконання тесту й темпу виконання окремих завдань; розроблення інструктивних матеріалів, форми бланку відповідей; проведення тестування з дотриманням процедур і правил тестування; оброблення й аналіз результатів; встановлення валідності методу оцінювання.

Література

1. **Аванесов В. С.** Определение исходных понятий теории педагогических измерений / В. С. Аванесов // Педагогические измерения. – 2005. – № 2. – С. 17–20.
2. **Берещук М. Я.** Тестовий контроль і рейтинг в освіті: [навч. посіб.] / М. Я. Берещук, Ю. П. Бархаєв, Г. В. Стадник. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 106 с.
3. **Булах І.** Основи педагогічного оцінювання. Частина І. Теорія: навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / за заг. ред. І. Булах. – К.: Майстер-клас, 2005. – 230 с.
4. **Дорошенко Ю.** Педагогічна діагностика та оцінювання результатів тестування / Ю. Дорошенко, П. Ротасенко, Н. Семенюк // Завуч. – 2005. – № 20–21. – С. 56–60.
5. **Кухар Л. О.** Конструювання тестів. Курс лекцій: [навч. посіб.] / Л. О. Кухар, В. П. Сергієнко. – Луцьк, 2010. – 182 с.
6. **Лукіна Т. О.** Технології діагностики та оцінювання навчальних досягнень: [навчально-методичні матеріали] / Т. О. Лукіна. – К.: НМЦВД, 2007. – 62 с.
7. **Малихін А.** Тестовий контроль і підвищення якості освіти у вищій педагогічній школі / А. Малихін. – К.: Рідна школа, 2006. – Червень. – С. 9–11.
8. **Польова Л. М.** Тестовий контроль як засіб оптимізації навчального процесу [Електронний ресурс] / Л. М. Польова // Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/767>.